

**Piotrowski, Dariusz / Szablowski,
Roman / Nitka, Anna**

**Wybrane czynniki konkurencyjności
województwa mazowieckiego**

Mazowsze. Studia Regionalne 2, 139-160

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

WYBRANE CZYNNIKI KONKURENCYJNOŚCI WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO¹

Dariusz Piotrowski
Roman Szablowski
Anna Nitka

STRESZCZENIE

Artykuł prezentuje wybrane wyniki badań prowadzonych w MBPR przez Zespół Studiów i Analiz pt. *Konkurencyjność województwa mazowieckiego na tle Polski i Unii Europejskiej*. Analiza poszczególnych czynników konkurencyjności pozwala na ukazanie pozycji województwa mazowieckiego na tle innych regionów Unii Europejskiej. Wybór czynników do analizy był uzależniony od dostępności porównywalnych danych. Badania wykonano na podstawie danych Eurostat, na poziomie regionalnym – NUTS-2. Analizowanymi czynnikami były: potencjał demograficzny, kapitał ludzki, rynek pracy, innowacyjność regionu, opieka zdrowotna, dochody ludności, infrastruktura transportowa i dostępność komunikacyjna. Ogólny poziom rozwoju został zobrazowany za pomocą syntetycznego wskaźnika mierzącego dochód narodowy brutto (PKB) na 1 mieszkańca.

Wprowadzenie

Województwo mazowieckie, pomimo iż cechuje się najwyższymi wskaźnikami rozwojowymi w Polsce, musi sprostać wielu wyzwaniom cywilizacyjnym. Zgodnie z zasadą, iż żadna jednostka terytorialna nie powinna być nastawiona na konkurowanie, lecz raczej na współpracę ze swoim najbliższym otoczeniem, Mazowsze powinno koncentrować się na rywalizacji z europejskimi regionami o podobnym i wyższym poziomie rozwoju na płaszczyźnie ekonomicznej i społecznej. W *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020* [SRWM 2006, 89-92] w misji stwierdza się, że *Mazowsze, jako najbardziej rozwinięty gospodarczo region w Polsce, podejmuje uczestnictwo w rywalizacji z innymi rozwiniętymi regionami, poprzez eliminowanie dysproporcji rozwojowych, rozwój nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy oraz zapewnienie mieszkańcom Mazowsza optymalnych warunków do rozwoju jednostki, rodziny, jak i całej społeczności, przy jednoczesnym zachowaniu spójnego i zrównoważonego rozwoju. Aby sprostać*

¹ Niniejszy artykuł prezentuje wybrane wyniki badań prowadzonych w Mazowieckim Biurze Planowania Regionalnego w Warszawie przez Zespół Studiów i Analiz pod kierunkiem dr. D. Piotrowskiego w składzie: mgr R. Szablowski, mgr A. Nitka, mgr P. Sikorska, mgr K. Kacperski. Raport pt. *Konkurencyjność województwa mazowieckiego na tle Polski i Unii Europejskiej* przewidziany jest do publikacji w serii *Mazowsze. Analizy i Studia*.

takim wyzwaniu, zachodzi potrzeba nie tylko monitorowania zmian zachodzących w województwie mazowieckim, ale także określenia w ujęciu dynamicznym pozycji konkurencyjnej regionu względem innych regionów (głównie względem Unii Europejskiej).

Określenie konkurencyjności regionów jest bardzo istotne, gdyż to one same stają się podmiotami międzynarodowego współzawodnictwa. To regiony, a nie państwa, ubiegają się o środki pomocowe z instytucji międzynarodowych, to regiony współzawodniczą w walce o inwestycje krajowych i międzynarodowych firm. Tworzenie potencjału konkurencyjnego regionów staje się zatem niezwykle ważnym zadaniem [Kisiel, Koszyk-Białobrzaska 2008, 43]. Konkurencyjność układów terytorialnych na światowym rynku kapitału i inwestycji jest kategorią wypadkową wielu wzajemnie powiązanych czynników, działających z różną intensywnością i w różnych kierunkach. Właściwe wykorzystanie tych czynników daje z jednej strony szansę dynamicznego rozwoju regionu, z drugiej – umiejętność nadążania za zmianami zachodzącymi w gospodarce światowej [Kisiel, Koszyk-Białobrzaska 2008, 1-42]. Za najbardziej mierzalną i syntetyczną wykładnię konkurencyjności uznaje się powszechnie poziom dochodu narodowego brutto (PKB) na 1 mieszkańca. O poziomie konkurencyjności regionu decyduje wiele czynników, m.in. [por: Komisja Europejska 1999 oraz Wysocka 2006, 11]:

- zmniejszenie luki technologicznej, mierzonej wzrostem ilości i wykorzystania patentów mających bezpośredni wpływ na poziom innowacyjności,
- wspieranie małej i średniej przedsiębiorczości odgrywającej główną rolę w tworzeniu nowych miejsc pracy i przeciwdziałaniu bezrobociu,
- wzrost bezpośrednich inwestycji zagranicznych, wprowadzających nowe produkty i technologie, i pośrednio wymuszających podnoszenie kwalifikacji siły roboczej,
- rozbudowa infrastruktury transportu podnosząca dostępność i możliwość rozszerzania rynków zbytu,
- zmniejszenie dysproporcji w kapitale ludzkim, obejmującym poziom wykształcenia, stan zdrowia i opieki społecznej,
- poprawa stanu w tym zakresie podnosi aktywność i zaangażowanie ludności w polepszenie warunków życia.

Wskaźnikowa analiza wybranych czynników konkurencyjności pozwala na ukazanie pozycji województwa mazowieckiego na tle innych regionów Unii Europejskiej. Wybór wskaźników był uzależniony od dostępności porównywalnych danych. Analizę wykonano na podstawie danych Eurostat, na poziomie regionalnym – NUTS-2. Zgodnie z *Rozporządzeniem* (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady Europejskiej z dnia 26 maja 2003 roku *w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych* (NUTS), jednostki takie ustanowiono w celu wprowadzenia wspólnej klasyfikacji jednostek terytorialnych, aby zapewnić zbieranie, opracowanie i rozpowszechnianie na obszarze Wspólnoty porównywalnych danych statystyk regionalnych. Średnia wielkość jednostek NUTS-2 w danym państwie członkowskim powinna mieścić się w granicach od 800 tys. do 3 mln. Województwo mazowieckie ma specyficzny charakter, gdyż cały jego obszar ujęty jest w jednej jednostce statystycznej. Liczba mieszkańców regionu przekracza 5,1 mln. Trudności interpretacyjne wynikają również z dychotomii i zróżnicowania rozwoju województwa.

W skład województwa wchodzi: Obszar Metropolitalny Warszawy (ok. 3 mln ludności) oraz obszary pozametropolitalne, które wykazują inne tendencje rozwojowe. O ile obszar OMW w pełni uczestniczy w europejskich procesach rozwojowych i cechuje się wysokimi wskaźnikami rozwoju (wysoki udział w tworzeniu PKB, koncentracja ludności, rozwinięty rynek pracy, wysokie dochody ludności), to część obszarów pozametropolitalnych wymaga stosowania polityki wspomaganie rozwoju. W celu ich aktywizacji w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego* wyodrębniono 5 obszarów problemowych i określono działania skierowane do nich [PZPWM 2004, 89-92]. Wschodnia i południowa część regionu ma cechy „Polski wschodniej”, którą uważa się za najmniej rozwiniętą część kraju. W artykule został przedstawiony ogólny obraz województwa mazowieckiego, bez szczegółowego rozpatrywania różnic wewnątrzregionalnych.

Potencjał demograficzny

Potencjał demograficzny regionu jest istotny z punktu widzenia jego konkurencyjności, bowiem przekłada się m.in. na wielkość zasobów pracy oraz koszty zatrudnienia. Strukturę demograficzną kształtuje m.in. liczba narodzin i zgonów, saldo migracji oraz struktura wiekowa ludności i dzietność kobiet.

W 2006 roku w Unii Europejskiej zamieszkiwało 495 mln osób. Od 1999 roku liczba ludności wzrosła o 2,7%. Liczba ludności w województwie mazowieckim w latach 2000-2006 wzrosła o 1,7% (do 5,2 mln w roku 2006). W 2004 roku ponad połowa regionów europejskich (spośród 211, dla których były dostępne dane) charakteryzowała się ujemnym przyrostem naturalnym. Również w województwie mazowieckim przyrost naturalny był ujemny. Podobnie jak w większości krajów unijnych, było to spowodowane niską liczbą urodzeń. Wskaźnik dzietności kobiet w województwie mazowieckim wyniósł 1,04 i, podobnie jak w pozostałych polskich regionach, należał do najniższych w Europie. Na zmianę liczby ludności istotny wpływ miały również migracje. Województwo mazowieckie w latach 1999-2006 charakteryzowało się dodatnim saldem migracji zagranicznych (95 tys.) i międzywojewódzkich (2,2 tys.). Najwyższym napływem ludności, zwłaszcza w wieku produkcyjnym, charakteryzuje się obszar Warszawy i jej okolic. Wskaźnik obciążenia demograficznego, mierzony liczbą osób w wieku nieprodukcyjnym² przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym³, dla regionów Unii Europejskiej w 2004 roku wynosił 48,9 (*Mapa 1*). Województwo mazowieckie charakteryzowało się niższą wartością tego wskaźnika (44,5). Zgodnie z danymi GUS⁴, w 2007 roku mediana wieku⁵ ludności województwa wyniosła 37,8 lat: dla mężczyzn – 35,8, zaś dla kobiet – 40,1. W porównaniu do roku 2000 (odpowiednio 36,8; 34,4; 39,1 lat),

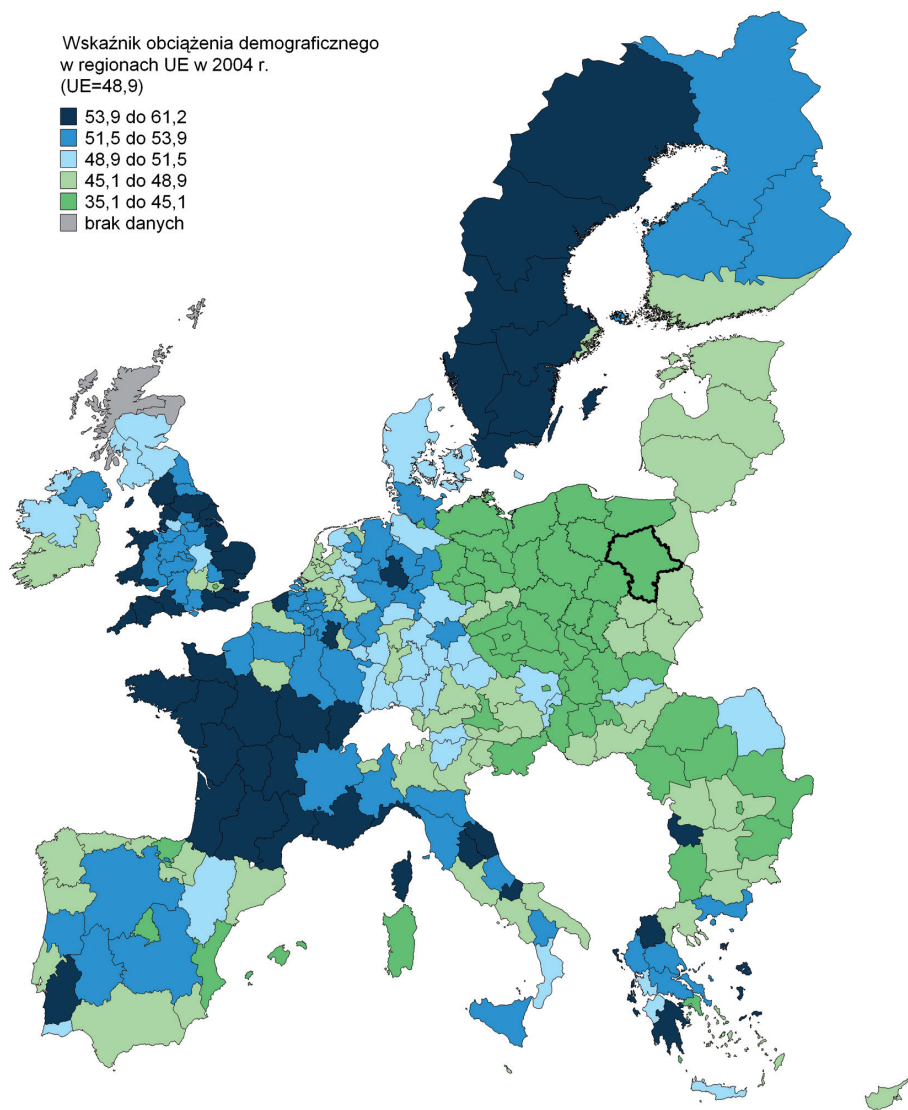
² Zsumowana liczba osób w wieku przedprodukcyjnym (0-14 lat) oraz liczba osób w wieku poprodukcyjnym (65 lat i więcej).

³ Są to osoby między 15 a 64 rokiem życia, bez względu na płeć. Warto zwrócić uwagę, że w Polsce, według danych GUS, ludność w wieku produkcyjnym tworzą kobiety w wieku 18-59 lat i mężczyźni w wieku 18-64 lata.

⁴ Stan i ruch naturalny ludności w województwie mazowieckim w 2007 r., opracowanie GUS z dnia 30.05.2008 roku.

⁵ Wiek środkowy ludności oznacza, że połowa populacji jeszcze nie osiągnęła wyznaczonego wieku, a druga połowa wiek ten przekroczyła.

Mapa 1. Wskaźnik obciążenia demograficznego w regionach UE w 2004 roku

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie danych Eurostat

nastąpił wzrost środkowego wieku ludności. Województwo mazowieckie w porównaniu do innych regionów europejskich jest w stosunkowo dobrej sytuacji zarówno pod względem zmian liczby ludności, jak i struktury demograficznej. Dodatnie saldo migracji, zwłaszcza ludzi w wieku produkcyjnym, rekompensuje niski przyrost naturalny w regionie. Obecnie na tle regionów UE społeczeństwo województwa mazowieckiego cechuje się dość korzystną strukturą wiekową, jednakże przy istniejących trendach sytuacja ta będzie ulegać pogorszeniu – nastąpi wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym i spadek w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. Zagrożeniem dla rozwoju jest również wewnętrzne zróżnicowanie województwa mazowieckiego. Największy przyrost ludności miał miejsce w miastach Obszaru Metropolitalnego Warszawy, podczas gdy w obszarach położonych peryferyjnie odnotowano spadek liczby ludności. Również rozmieszczenie ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym świadczy o postępującej polaryzacji przestrzeni województwa. Największy odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym znajduje się w obszarach peryferyjnych, zaś najmłodszy demograficznie jest obszar Warszawy i jej bliskiego otoczenia.

Kapitał ludzki

Kapitał ludzki to zasób wiedzy, umiejętności oraz potencjału zawartego w każdym człowieku i w społeczeństwie jako całości, określający zdolności do pracy, adaptacji do zmian w otoczeniu oraz możliwości tworzenia nowych rozwiązań [MRR 2007, 5]. Czynniki te, wpływający na procesy rozwojowe zachodzące w regionach, ma istotne znaczenie zarówno dla osiągania, jak i utrzymania przewagi konkurencyjnej regionu. Do zilustrowania zasobów kapitału ludzkiego posłużono się dwoma wskaźnikami: odsetkiem osób z wyższym wykształceniem w grupie osób w wieku 25-64 lata oraz odsetkiem osób dorosłych biorących udział w kursach i szkoleniach (kształcenie ustawiczne).

Poziom wykształcenia na obszarze Unii Europejskiej jest bardzo zróżnicowany, co jest widoczne zarówno na poziomie krajów UE, jak i na poziomie regionalnym (*Mapa 2*). W 2006 roku w województwie mazowieckim osoby w wieku 25-64 lata z wyższym wykształceniem stanowiły ponad 25% ludności w tej grupie wiekowej. Była to wartość wyższa od średniej unijnej⁶ (22,4%). W latach 2003-2006 udział osób z wyższym wykształceniem w województwie mazowieckim wzrastał znacznie szybciej niż w regionach UE ogółem. We wskazanym okresie nastąpił wzrost o ponad 7 punktów procentowych (z poziomu 18,4%), podczas gdy średnia unijna wzrosła tylko o 2 punkty procentowe (z 20,4%). Województwo mazowieckie pod względem odsetka osób z wyższym wykształceniem korzystnie wypada zarówno na tle pozostałych polskich województw, jak i regionów Europy Środkowo-Wschodniej. Zajmuje jednak odległą pozycję w porównaniu z regionami, w których odsetek osób z wykształceniem wyższym jest najwyższy (przekracza 45%). Znaczący wpływ na budowanie gospodarki opartej na wiedzy ma kształcenie na kierunkach technicznych⁷. Obecność

⁶ Bez regionów angielskich – North Eastern Scotland i Highlands and Islands.

⁷ Wskaźnik opracowany przez Eurostat uwzględnia następujące kierunki: matematyka, nauki ścisłe, informatyka, budownictwo.

w regionie wysoko wykwalifikowanych kadr jest elementem umożliwiającym generowanie, jak również przyswajanie nowych rozwiązań technologicznych. Odsetek studentów na uczelniach technicznych w województwie mazowieckim w 2006 roku wynosił 14% i był niższy od średniej dla Polski (17%). Silną stroną województwa mazowieckiego jest dobrze rozwinięty system szkolnictwa wyższego. Dominującą rolę odgrywa Warszawa, jednak wykształcają się uzupełniające centra akademickie na obszarze pozametropolitalnym. Szkolnictwo wyższe w województwie mazowieckim charakteryzuje się również największą otwartością – odsetek studentów zagranicznych jest najwyższy w kraju.

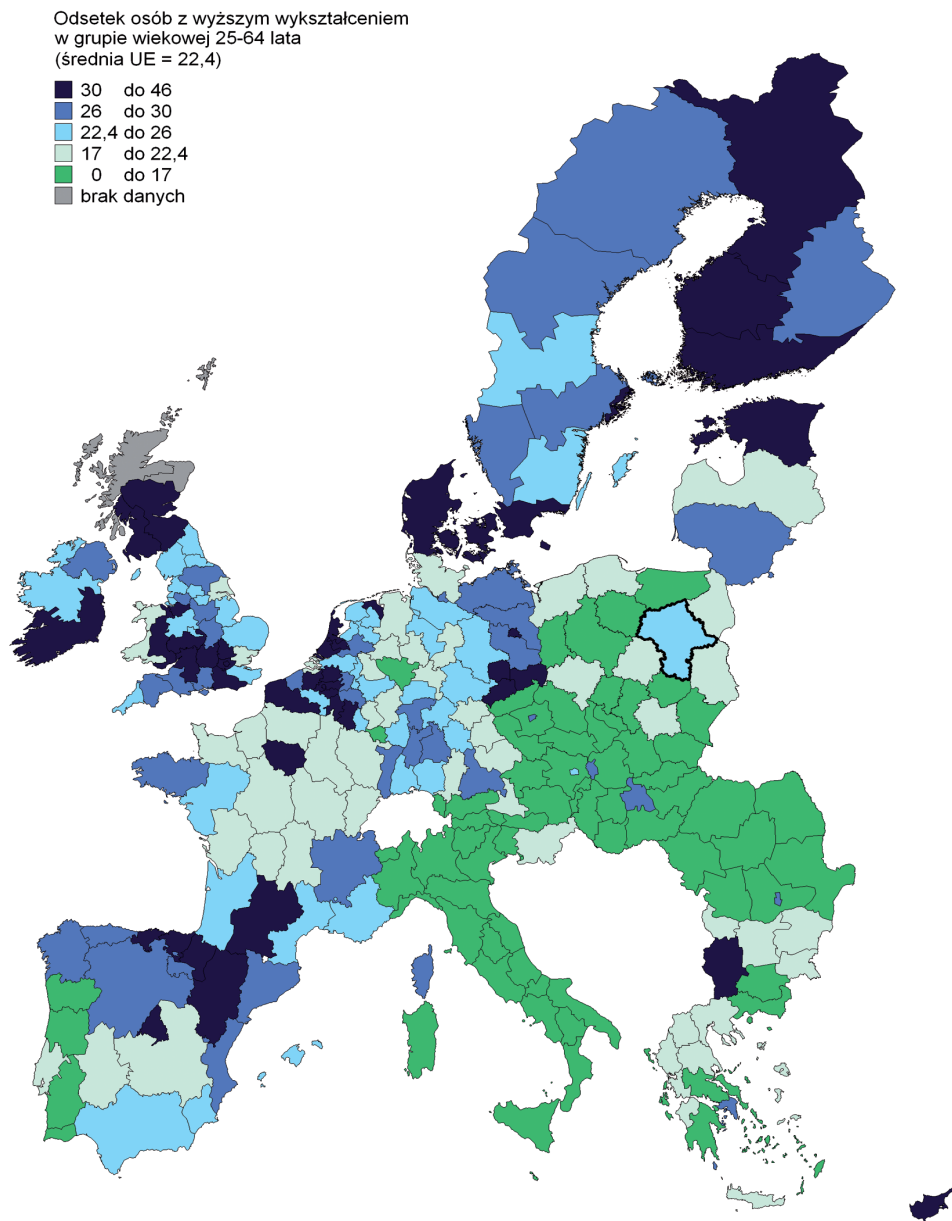
Kontynuowanie kształcenia, uczestnictwo w kursach i szkoleniach w trakcie całego wieku produkcyjnego pozwala przystosować się do nowych technik i metod pracy, jak również daje większą możliwość przystosowania się do zmieniających się okoliczności na rynku pracy. Kształcenie ustawiczne, mające wpływ na zdolność przystosowania się pracowników do nowych warunków, jest więc istotnym czynnikiem konkurencyjności. W latach 2002-2006 odsetek osób uczestniczących w kursach i szkoleniach stale wzrastał zarówno w regionach UE ogółem, jak i w województwie mazowieckim. We wskazanym okresie w regionach unijnych nastąpił wzrost udziału o 2,4 punktu procentowego (z poziomu 6,9%). W województwie mazowieckim wzrost był niższy (o niecały 1 punkt procentowy z poziomu 5,5). Znacznie większy wzrost odnotowano między rokiem 2006 a 2007 (o 2,1 punktu procentowego). W tym samym czasie w UE ogółem wskaźnik ten pozostał prawie na tym samym poziomie (wzrost o 0,1 punktu procentowego). Województwo mazowieckie charakteryzuje się niskim, na tle regionów europejskich, odsetkiem osób biorących udział w kształceniu ustawicznym. Niska wartość tego wskaźnika może utrudniać konkurowanie województwa mazowieckiego z innymi regionami europejskimi.

Rynek pracy

Sytuacja na rynku pracy jest jednym z elementów świadczących o poziomie rozwoju gospodarki. Nie tylko odzwierciedla konkurencyjność regionalną, lecz także w znacznej mierze ją definiuje. Najbardziej odzwierciedlają to wskaźnik zatrudnienia ludności, struktura zatrudnienia oraz wielkość rejestrowanego bezrobocia.

Według danych Eurostat, w 2007 roku wskaźnik zatrudnienia w województwie mazowieckim wynosił 57,1% i był o 1 punkt procentowy wyższy od średniej unijnej oraz o 3,9 punktu procentowego wyższy od średniej Polski (*Mapa 3*). Poziom zatrudnienia w grupach wiekowych 45-54 i 55-64 lata był znacznie wyższy (o ponad 6 punktów procentowych) od średnich krajowych, wynoszących odpowiednio: 74,8% i 35,0%. Mimo dobrego wyniku na tle regionów polskich, wskaźnik zatrudnienia we wskazanych grupach wiekowych był w województwie mazowieckim znacznie niższy od średniej unijnej (77,5% w grupie wiekowej 45-54 lata i 44,7% w grupie 55-64 lata). W województwie mazowieckim, podobnie jak we wszystkich regionach UE, aktywność zawodowa kobiet była niższa od aktywności zawodowej mężczyzn. Zatrudnienie kobiet w 2007 roku w województwie mazowieckim (45,7%) przekraczało średnią dla Polski (41,5%) i jednocześnie było nieco niższe od

Mapa 2. Odsetek osób z wykształceniem wyższym w grupie wiekowej 25-64 lata, w UE, w 2006 roku

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie danych Eurostat

średniej unijnej (46,0%). Poziom zatrudnienie kobiet w grupach wiekowych 45-54 i 55-64 lata był wyższy od średniej w kraju (63,6% i 19,4%) i wynosił 73,1% i 25,2%. Poziom zatrudnienia kobiet w wieku 45-54 lata był również nieco wyższy od średniej unijnej wynoszącej 70,1%, zaś poziom zatrudnienia w grupie starszej, tj. 54-65 lat, był niższy o ponad 10 punktów procentowych. Niskie wskaźniki aktywności zawodowej osób starszych w polskich regionach związane są w dużej mierze z dostępnością alternatywnych źródeł dochodu oraz w szczególności z możliwością wcześniejszego przejścia na emeryturę.

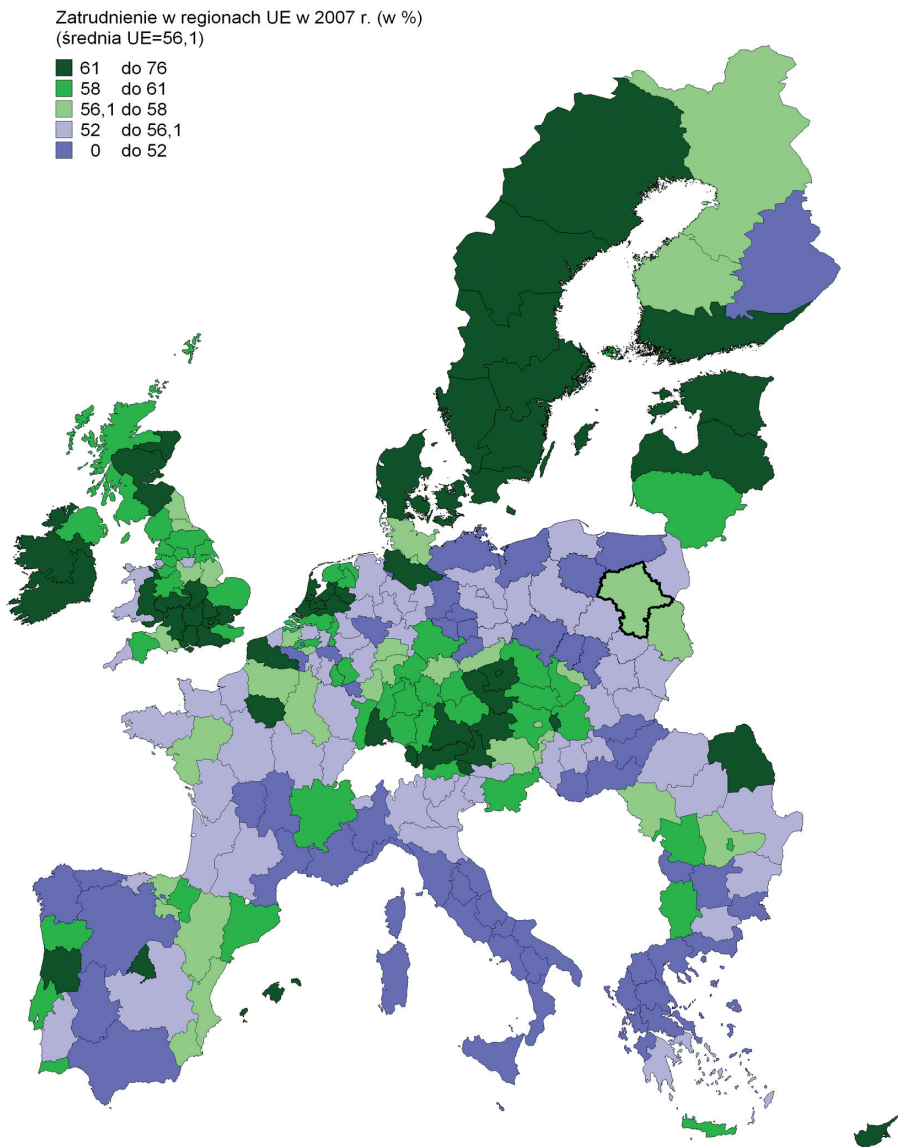
Sytuację na rynku pracy określa również wielkość zatrudnienia ludności w poszczególnych sektorach gospodarczych. Zgodnie z obserwowanymi zmianami, w krajach wysoko rozwiniętych można zauważyć malejące znaczenie rolnictwa, a także – w mniejszym stopniu – przemysłu na rzecz szeroko pojętych usług. W 2007 roku udział zatrudnionych w I sektorze gospodarki (rolnictwie, leśnictwie i rybołówstwie), w ogólnej liczbie pracujących na terenie województwa mazowieckiego wynosił 11,0%, w II sektorze (przemysł i budownictwo) – 25%, a w III sektorze (usługi ogółem) – 64%. W porównaniu ze średnią UE w województwie mazowieckim mniej osób pracuje w sektorze przemysłowym i usługowym, znacznie więcej natomiast w sektorze rolniczym. Jednocześnie zatrudnienie w I sektorze gospodarki zmniejszyło się w województwie mazowieckim, w porównaniu do roku 2003, o ponad 5 punktów procentowych i dynamika jego spadku była większa od średniej krajowej, która we wskazanym okresie uległa obniżeniu o 2 punkty procentowe. Świadczy to o szybkim rozwoju pozarolniczych sektorów gospodarki, kreujących nowe atrakcyjniejsze miejsca pracy.

Według danych Eurostat, stopa bezrobocia w województwie mazowieckim wyniosła w 2007 roku 9,1%, co uplasowało region na 5 pozycji w kraju (*Mapa 4*). Region jednak charakteryzuje się bardzo dużym przestrzennym zróżnicowaniem stopy bezrobocia. Z danych GUS wynika, iż w IV kwartale 2007 roku w mieście stołecznym Warszawie bezrobocie wynosiło 3%, podczas gdy w powiecie szydłowieckim aż 33,6%. Stopa bezrobocia była niższa od średniej krajowej (9,9%), lecz wyższa o prawie 2 punkty procentowe od średniej unijnej (7,2%).

Innowacyjność regionu

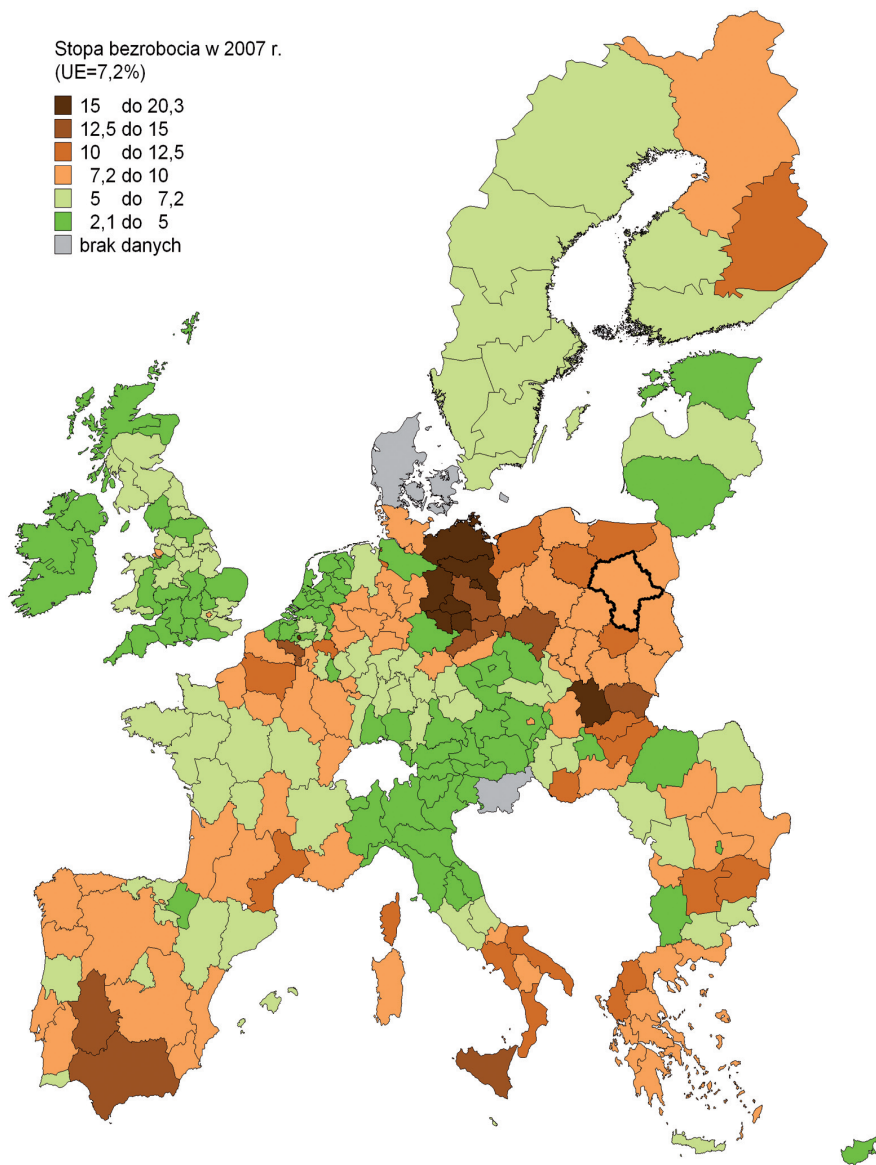
W dobie globalizacji zdolność do kreowania innowacji staje się kluczowym elementem sukcesu ekonomicznego regionów oraz poprawy poziomu życia jego mieszkańców. W najprostszym ujęciu *innowacja jest procesem polegającym na przekształceniu istniejących możliwości w nowe idee i wprowadzenie ich do praktycznego zastosowania* [Janasz, Koziół 2007, 11]. Innowacje obejmują zjawiska związane z postępem technicznym, organizacyjnym, ekonomicznym i społecznym [Wojciechowski 2008, 1], przekładającym się na uzyskiwanie przewag konkurencyjnych regionów. Istotą wszelkiego postępu jest bowiem dążenie do lepszego wykorzystania istniejącego potencjału i zasobów, m.in. pracy, wiedzy i kapitału, poprzez wzrost nakładów na działania prorozwojowe, badania i rozwój, edukację, infrastrukturę społeczeństwa informatycznego oraz metody ich skutecznego wykorzystania dla celów gospodarczych. Obrazują to następujące wskaźniki: nakłady na działalność badawczo-rozwojową, udział zatrudnienia w tym sektorze gospodarki oraz liczba wniosków patentowych zgłoszonych do Europejskiego Urzędu Patentowego.

Mapa 3. Zatrudnienie w regionach UE w 2007 roku

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie danych Eurostat

Mapa 4. Stopa bezrobocia w regionach UE w 2007 roku (stopa bezrobocia w grupie osób powyżej 15 roku życia)

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie danych Eurostat

Województwo mazowieckie należy do najbardziej innowacyjnych województw w Polsce, zajmując jednocześnie odległą pozycję wśród pozostałych regionów europejskich. Łączne wydatki na działalność badawczo-rozwojową wyniosły w 2005 roku 1,10% PKB, co stanowiło 60% średniej Unii Europejskiej, UE = 1,83% (*Mapa 5*). Ponadto 2/3 nakładów było finansowanych z budżetu państwa, a cel zawarty w *Strategii Lizbońskiej*, zakładający osiągnięcie łącznych nakładów na poziomie 3% PKB w 2010 roku, z których 2/3 miałyby pochodzić z sektora przedsiębiorstw, jest nierealny. Stosunkowo wysokie nakłady odnotowano również w województwie małopolskim (1,02% PKB – 102 pozycja). Pozostałe polskie województwa przeznaczają na działalność badawczo-rozwojową znacznie mniej, tj. 0,52-0,08% PKB. Niska wartość nakładów prorozwojowych większości polskich województw wynika z negatywnej struktury ich gospodarek, opartych w większości na przemysłach i usługach tradycyjnych. Udział nowoczesnych usług i przemysłów wysoce specjalistycznych w gospodarkach tych regionów jest w dalszym ciągu niewystarczający. W połączeniu z wysokim rozdrobnieniem polskich przedsiębiorstw oraz znacznym udziałem firm z kapitałem zagranicznym, prowadzących działalność prorozwojową głównie w swoich krajach macierzystych, stanowi to przyczynę braku rozwiniętej współpracy pomiędzy placówkami badawczo-rozwojowymi a przedsiębiorstwami.

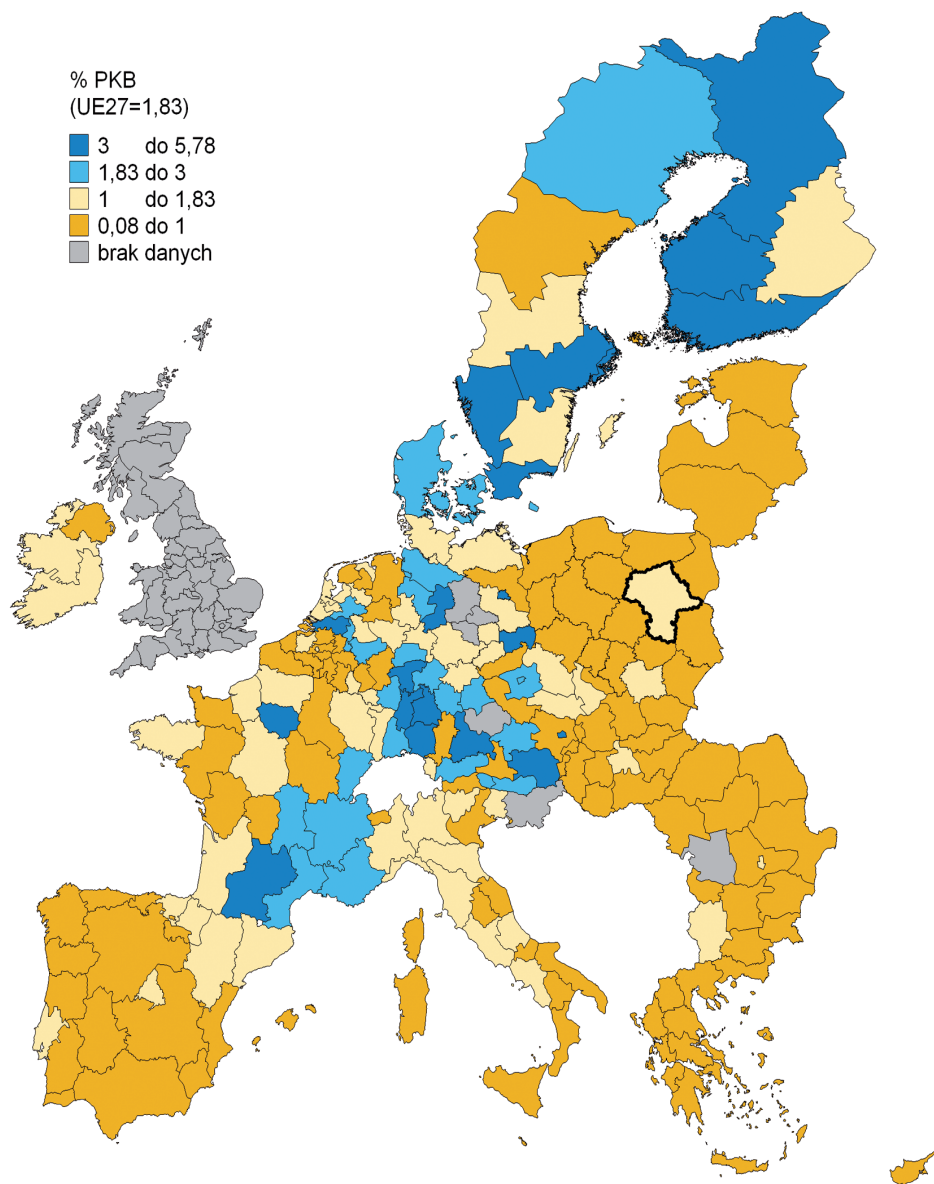
Udział zatrudnionych w sektorze badawczo-rozwojowym w ogólnej liczbie zatrudnionych, w 2005, roku w województwie mazowieckim wynosił 1,7% i był znacząco wyższy od wartości zanotowanych w innych polskich regionach. Jednocześnie był on wyższy od średniej europejskiej – 1,4%. Wysoki poziom zatrudnienia osób w placówkach badawczo-naukowych wynika z dominującej roli aglomeracji warszawskiej w Polsce pod względem gospodarczym, ludnościowym i administracyjnym. Warszawa, jako ośrodek gospodarczy i administracyjny kraju, jest miejscem lokalizacji wielu instytucji naukowych, ośrodków akademickich i laboratoriów przemysłowych. Wysoki poziom zatrudnienia w instytucjach prorozwojowych świadczy o znaczącym potencjale innowacyjnym województwa. Właściwa współpraca pomiędzy jednostkami badawczymi a instytucjami publicznymi i przedsiębiorstwami prywatnymi może stać się źródłem przyspieszonego postępu technologicznego województwa w przyszłości, przyczyniając się do zwiększenia konkurencyjności regionu w relacji do innych regionów Unii Europejskiej.

Jednocześnie ilość wniosków patentowych, zgłoszonych do Europejskiego Urzędu Patentowego, wskazuje na niski stopień wykorzystania potencjału sektora badawczo-rozwojowego województwa i braku przełożenia prac placówek naukowych na konkretne rozwiązania patentowe. Wartość ta w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła w 2003 roku jedynie 3,48, co w porównaniu z liczbą 380,76, zgłoszoną w najbardziej innowacyjnym regionie UE, jest wielkością zdecydowanie niewystarczającą.

Opieka zdrowotna

Infrastruktura społeczna (zdrowotna, kulturalna, edukacyjna, turystyczna) wpływa na konkurencyjność regionu, m.in. poprzez kształtowanie korzystnych warunków życia dla

Mapa 5. Wydatki na działalność badawczo-rozwojową w % PKB

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie danych Eurostat

mieszkańców. Statystyka europejska gromadzi dane w zakresie infrastruktury zdrowotnej. Porównanie dostępności do usług medycznych, jako jednego z elementów infrastruktury społecznej, pozwala w ogólny sposób odnieść się do poziomu rozwoju w tym zakresie. Dobry dostęp do opieki zdrowotnej jest elementem atrakcyjności danego regionu, z uwagi na długoterminowe korzyści społeczne i gospodarcze. W słabiej rozwiniętych regionach niedoskonałości systemów ochrony zdrowia mogą być barierą dla ich rozwoju, a w konsekwencji mogą stać się przyczyną obniżenia ich konkurencyjności. Dostęp do opieki zdrowotnej mierzony był liczbą łóżek szpitalnych oraz liczbą lekarzy i stomatologów przypadających na 100 tys. mieszkańców.

W latach 2001-2006 w województwie mazowieckim liczba łóżek obniżyła się z 653 do 554 na 100 tys. mieszkańców i była niższa od średniej unijnej⁸ (583). W latach 2001-2003 liczba lekarzy przypadających na 100 tys. mieszkańców wykazywała tendencję wzrostową, zaś w kolejnych latach — spadkową. W roku 2006 wyniosła 256, co było najlepszym wynikiem w grupie polskich województw (212), jednocześnie znacznie niższym od średniej europejskiej (323). Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku lekarzy stomatologów, których liczba jest niższa od średniej w regionach UE.

Badanie dostępu do opieki medycznej w UE (w regionach, dla których są dostępne dane) uwydatnia, że dostępność do ochrony zdrowia w województwie mazowieckim, podobnie zresztą jak i w pozostałych polskich regionach, jest znacznie gorsza zarówno od regionów Europy Zachodniej w krajach tzw. „starej piętnastki”, jak i od regionów w grupie nowych członków UE – Czech, Słowacji, Węgier i Rumunii. Do przyczyn niskiego stanu opieki zdrowotnej i dostępu do niej w polskich regionach wymienia się bardzo niski, w porównaniu z regionami w innych krajach UE, poziom wydatków na opiekę zdrowotną [por. Rutkowska 2008].

Dochody ludności

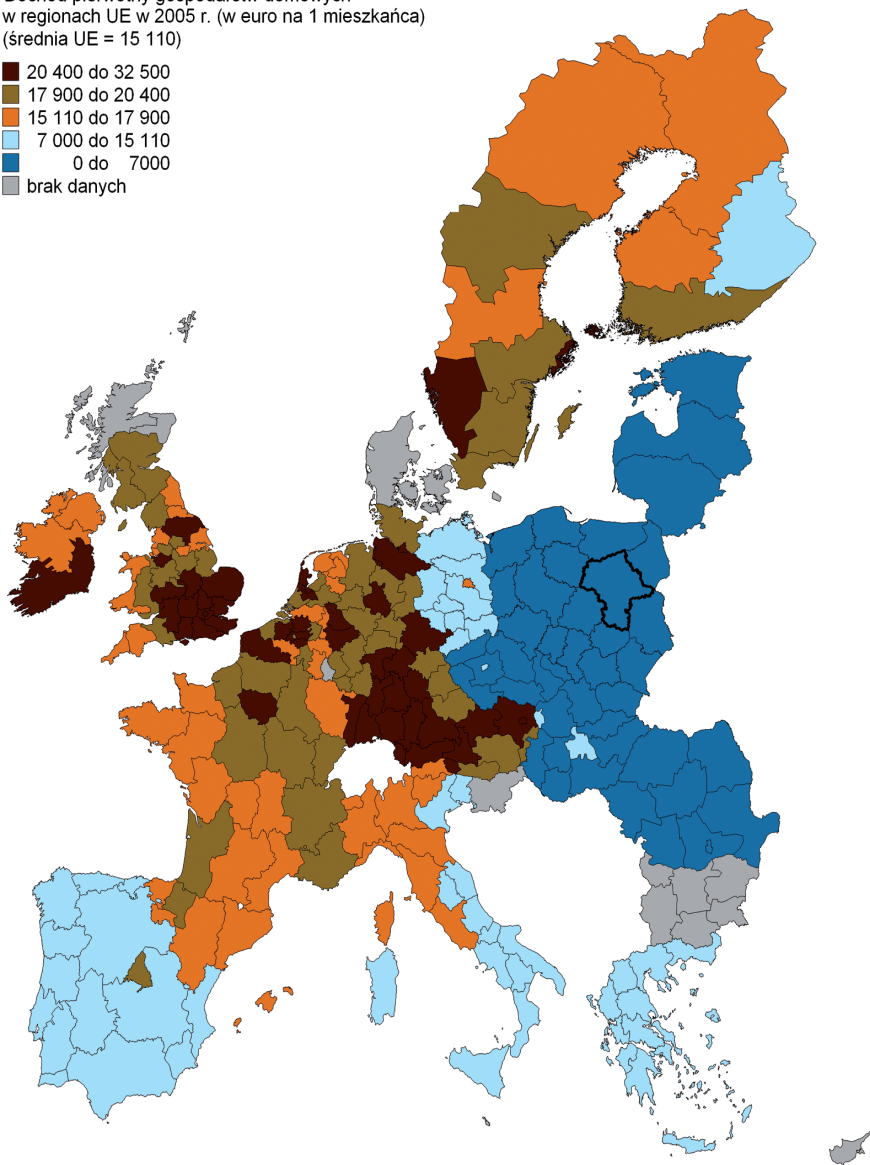
Czynnikiem stymulującym inwestycje może być siła nabywcza ludności. Duża siła nabywcza ludności przyciąga kapitał zewnętrzny i sprzyja lokalizacji inwestycji. Problem charakteryzują dochody gospodarstw domowych. Na dochody pierwotne gospodarstw domowych składają się dochody z działalności gospodarczej oraz dochody z pracy najemnej. Dochodami gospodarstw domowych są również dochody z tytułu własności, m.in. dochody z czynszów oraz dywidendy. Oprócz dochodów pierwotnych źródłem dochodu gospodarstw domowych są dochody wtórne, które obejmują transfery z budżetu państwa, czyli świadczenia społeczne (emerytury, renty, zasiłki, świadczenia rehabilitacyjne oraz odszkodowania wypadkowe), świadczenia z pomocy społecznej (zasiłki rodzinne, wychowawcze, pielęgnacyjne) oraz inne transfery finansowe. Suma dochodów pierwotnych i transferów z budżetu państwa pomniejszona o podatki od dochodów i majątku, składki na obowiązkowe ubezpieczenie społeczne i zdrowotne itp. stanowi dochód dyspozycyjny gospodarstw

⁸ Brak danych dla regionów niemieckich, angielskich, portugalskich, holenderskich, Litwy, Łotwy, Estonii, Słowenii oraz Cypru.

**Mapa 6. Dochód pierwotny gospodarstw domowych w regionach UE w 2005 roku
(dla regionów włoskich dane z 2003 roku)**

Dochód pierwotny gospodarstw domowych
w regionach UE w 2005 r. (w euro na 1 mieszkańca)
(średnia UE = 15 110)

- 20 400 do 32 500
- 17 900 do 20 400
- 15 110 do 17 900
- 7 000 do 15 110
- 0 do 7 000
- brak danych

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie danych Eurostat

domowych. Dochód ten przeznaczony jest na wydatki na towary i usługi konsumpcyjne oraz przyrost oszczędności. Analizę przeprowadzono w oparciu o poziom dochodów pierwotnych, dochodów dyspozycyjnych, jak również relację tych dwóch wskaźników.

W województwie mazowieckim dochody pierwotne na 1 mieszkańca wynosiły 6,0 tys. euro, co uplasowało region na 209 pozycji wśród regionów europejskich (*Mapa 6*). Była to najwyższa wartość wśród pozostałych polskich regionów. Poziom dochodów gospodarstw domowych wzrósł od 2001 roku (5,8 tys. euro na 1 mieszkańca).

W latach 2001-2005 dochody dyspozycyjne mieszkańców województwa mazowieckiego wzrastały i wyniosły w 2005 roku 5,2 euro na 1 mieszkańca. Był to wynik najwyższy spośród wszystkich polskich regionów i jednocześnie znacznie niższy od poziomu średniej dla regionów europejskich (13,4).

W województwie mazowieckim dochód dyspozycyjny stanowił 87% dochodów pierwotnych, co oznacza, że wartość zapłaconych podatków dochodowych i składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne przewyższała wartość świadczeń społecznych finansowanych z budżetu państwa. Jest to charakterystyczne dla regionów relatywnie bogatszych z niższym poziomem bezrobocia i wyższym wskaźnikiem zatrudnienia.

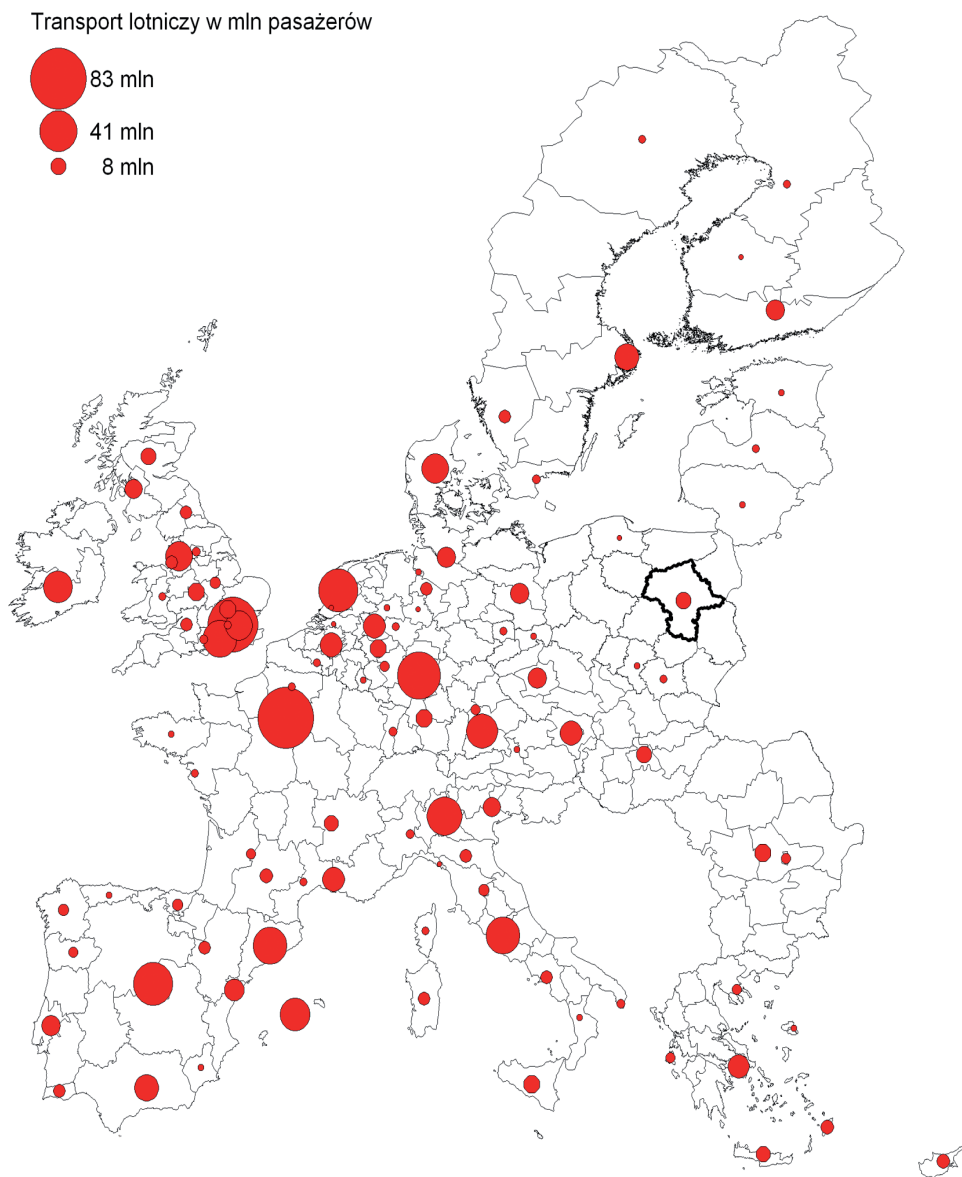
Infrastruktura transportowa i dostępność komunikacyjna

Jednym z kluczowych czynników, decydujących o konkurencyjności regionów, jest ich dostępność komunikacyjna. Dobrą dostępność często uważa się za niezbędny warunek przyciągania inwestorów, utrzymywania zatrudnienia, wspierania budowy sieci miast i klastrów oraz rozwoju turystyki [Terytorialne 2006, 69]. Współczesne tendencje, wynikające z globalnej presji konkurencyjnej na dobrze skomunikowaną przestrzeń, mogą prowadzić do dalszej polaryzacji gospodarczej i przestrzennej w ujęciu regionalnym. Powoduje to przyspieszony rozwój gospodarczy jednych regionów i degradację innych. Nowoczesna infrastruktura komunikacyjna może być czynnikiem wpływającym na produktywność gospodarek regionalnych, a także być źródłem przewagi komparatywnej przedsiębiorstw zlokalizowanych na danym obszarze. Poziom dostępności komunikacyjnej wiąże się ze stopniem rozwoju infrastruktury transportowej, na którą składają się infrastruktura drogowa, kolejowa i lotnicza. Dla działalności przemysłowej zasadnicze znaczenie ma dostępność infrastruktury drogowej, a dla działalności zaawansowanej technologicznie – infrastruktury lotniczej [Kalinowski 2007, 13].

Położenie województwa mazowieckiego w europejskim i krajowym systemie transportowym przesądza o pierwszorzędym znaczeniu transportu jako głównego czynnika rozwoju przestrzennego regionu. Województwo mazowieckie jest regionem, przez które przebiega sieć ważnych, międzynarodowych korytarzy transportowych (Paneuropejskie Korytarze Transportowe TEN-T), łączących Europę północną z południową, oraz Europę wschodnią z zachodnią. Paneuropejskimi korytarzami przechodzącymi przez terytorium województwa mazowieckiego są:

- Korytarz I Helsinki: – Tallin – Ryga – Warszawa – Kraków – Bratysława,
- Korytarz II Berlin: – Warszawa – Mińsk – Moskwa – Niżny Nowogród,

Mapa 7. Regiony, w których porty lotnicze obsługują powyżej 1 mln pasażerów rocznie (dane za rok 2006)

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie danych Eurostat

- Korytarz VI Gdańsk: – Warszawa – Katowice – Żylin – Ostrawa,
- postulowane jest również utworzenie dodatkowego korytarza: Gdańsk – Warszawa – Lublin – Kowel – Odessa – Bukareszt.

Województwo mazowieckie jest centralnym punktem w systemie połączeń transportowych w Polsce. Sieć drogową regionu tworzy ponad 50 tys. km dróg wszelkiego typu, w tym 30,5 tys. km dróg o nawierzchni twardej. Gęstość sieci drogowej województwa jest zbliżona do poziomu średniej europejskiej i wynosiła w 2006 roku ok. 140 km na 100 km² powierzchni. Gęstość dróg o nawierzchni twardej wynosiła 85,9 km na 100 km² powierzchni. Istniejąca sieć drogową charakteryzuje się jednak niską jakością i niedostosowaniem do rozmiarów dynamicznie wzrastającego ruchu, co obniża atrakcyjność inwestycyjną województwa, a także wpływa na pogorszenie bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Kolejną gałęzią transportu, ważną z punktu widzenia dostępności komunikacyjnej regionów, jest transport kolejowy. Sieć kolejową województwa mazowieckiego tworzy ponad 1774 km linii⁹. Wskaźnik gęstości sieci kolejowej województwa mazowieckiego wynosił ok. 5 km linii na każde 100 km² powierzchni, co stanowiło poziom średniej w UE. W większości są to linie zelektryfikowane i dwutorowe. Wśród istniejących linii znajdują się jednak odcinki z zawieszonymi przewozami. Maksymalne prędkości pociągów na liniach magistralnych wynoszą 160 km/h (na liniach E-20 i E65-CMK) oraz 120 km/h na pozostałych odcinkach. Na liniach pierwszorzędnych dopuszczalne prędkości to 100 km/h i 80 km/h. Niestety, oferta przewozów pasażerskich, głównie regionalnych, nie zaspokaja w pełni potrzeb przewozowych i oczekiwań podróżnych. Zły stan techniczny sieci kolejowej i taboru wpływa na obniżenie prędkości eksploatacyjnych i ograniczenie przepustowości sieci, co skutkuje wydłużonym czasem przejazdu oraz niezadowalającym stopniem bezpieczeństwa podróżnych [PZPW 2004, 51-52].

Dostępność lotnicza odgrywa kluczową rolę we wszystkich wysoko rozwiniętych państwach świata, biorących aktywny udział w procesie globalizacji działalności gospodarczej. Transport lotniczy jest bowiem najszybszym możliwym środkiem transportu. Gęsta sieć połączeń sprzyja nawiązywaniu kontaktów biznesowych i jest jednym z kluczowych czynników branych pod uwagę przy inwestycjach zagranicznych, w szczególności tych związanych z nowymi technologiami. W Unii Europejskiej infrastruktura lotnicza jest bardzo dobrze rozwinięta. Na ogólną liczbę 263 regionów¹⁰, 102 posiada porty lotnicze obsługujące ponad 1 mln pasażerów rocznie. Największy ruch pasażerski generują silne gospodarczo regiony, w obrębie których znajdują się największe ośrodki miejskie (*Mapa 7*). Pozycję i rolę transportu lotniczego warunkuje funkcjonowanie największego portu lotniczego kraju – Portu Lotniczego im F. Chopina w Warszawie. Jest to jedyny port komunikacyjny w województwie. Lotnisko to obsługuje krajowe i międzynarodowe przewozy pasażerskie i skupia 46% ruchu pasażerskiego Polski. W 2007 roku obsłużono tu 9,3 mln pasażerów. W stosunku do 2004 roku był to wzrost o 53%¹¹. Pod koniec 2008 roku 30 linii lotniczych operowało z i do

⁹ Dane Eurostat za 2006 rok.

¹⁰ Dane aktualne na 2006 rok.

¹¹ Według danych zamieszczonych na stronie Urzędu Lotnictwa Cywilnego.

Portu Lotniczego im. F. Chopina, oferując regularną sieć połączeń lotniczych z większością głównych europejskich portów lotniczych. Mimo dynamicznego wzrostu ruchu lotniczego, wskaźnik mobilności lotniczej¹² jest w Polsce bardzo niski. W 2005 roku wyniósł on 0,3 (0,5 w 2007 roku). Odbiega on znacząco od wartości nie tylko w rozwiniętych krajach europejskich, ale także państw o zbliżonym do Polski poziomie rozwoju. W 2005 roku we Francji wskaźnik ten wynosił 3,5, w Hiszpanii 5,5, zaś na Węgrzech i w Czechach 0,8 [Urząd Lotnictwa Cywilnego 2007, 15]. W świetle powyższych danych rynek przewozów lotniczych wydaje się mieć duże perspektywy rozwoju. Zgodnie z prognozą Urzędu Lotnictwa Cywilnego, całkowita liczba pasażerów w ruchu handlowym w Polsce ma wzrosnąć do 81 mln w 2030 roku [Prognoza 2009].

Mimo powstania wielu programów rozwoju infrastruktury transportowej w regionie, a także przeznaczania coraz większych środków na inwestycje w tym zakresie, zwłaszcza w ciągach krajowych i międzynarodowych, w dalszym ciągu istnieje tzw. „luka infrastrukturalna”, stanowiąca jeden z problemów rozwoju województwa.

Produkt Krajowy Brutto

Wartość PKB jest najbardziej powszechnym wskaźnikiem poziomu rozwoju gospodarczego. Jego wartość jest uznawana za najbardziej mierzalną i intensywną wykładnię konkurencyjności. Stanowi on tzw. wskaźnik „efektu” konkurencyjności [Wysocka 2006, 11].

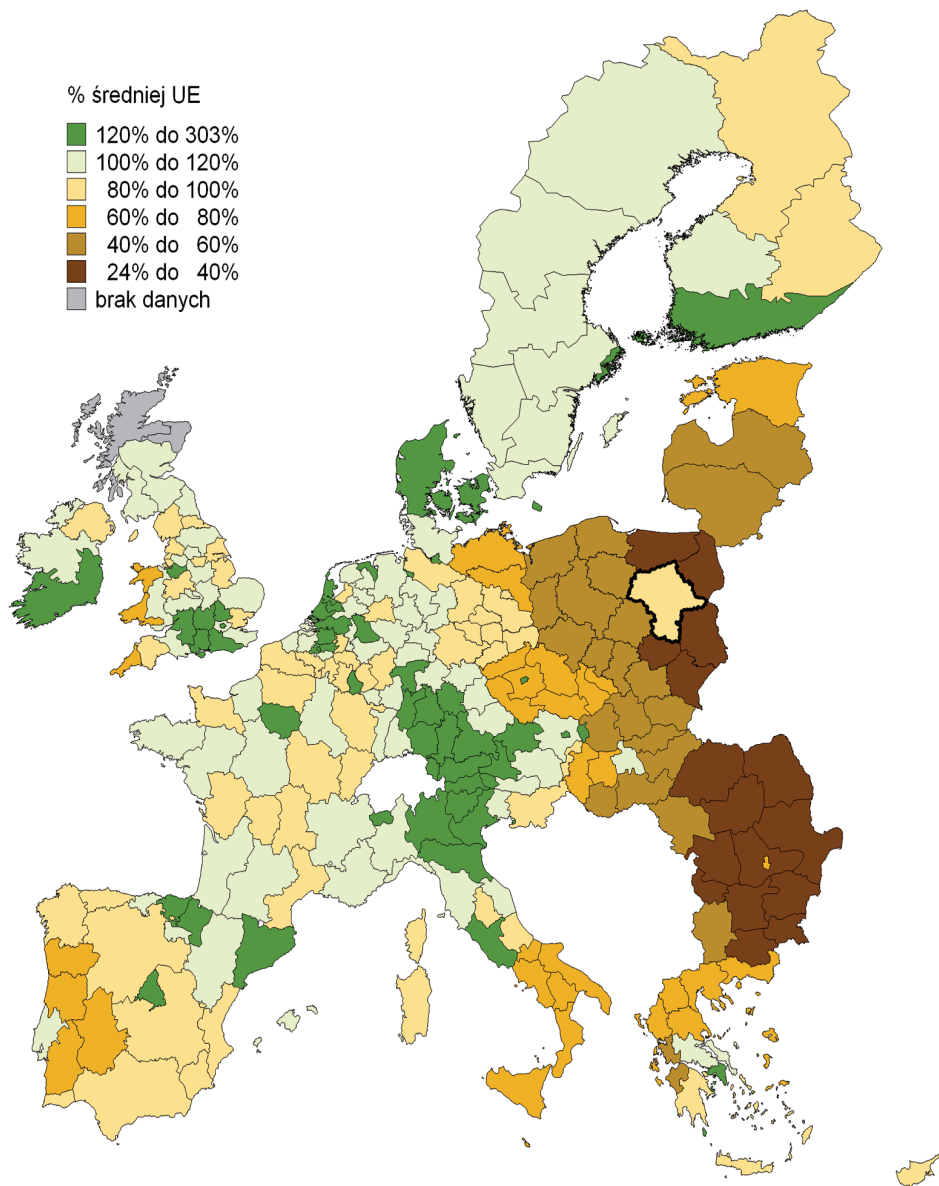
Według danych za rok 2005, średnia wartość PKB *per capita* w całej UE wyniosła 22,4 tys. euro, podczas gdy w Polsce 6,4 tys. euro, a w województwie mazowieckim – 10,1 tys. euro. W przeliczeniu na siłę nabywczą PKB województwa wyniósł w 2005 roku 18,2 tys. PPS, co stanowiło 81,2% średniej UE (Mapa 8). Przyspieszony rozwój gospodarczy regionu sprawia, że dystans dzielący go od średniej UE ma tendencję malejącą. W latach 2001–2005 wskaźnik ten wzrósł 6,6 punktu procentowego. Na tle polskich regionów województwo mazowieckie okazuje się być najbogatszym i najszybciej rozwijającym polskim województwem. Na jego obszarze wytwarza się blisko 22% całego polskiego PKB¹³ i z roku na rok udział ten wzrasta. Koncentracja działalności gospodarczej na obszarze województwa wynika z oddziaływania wielu różnych czynników. Do najważniejszych z nich zaliczyć można wysoką liczbę mieszkańców oraz wysoką intensywność działalności gospodarczej, skupionej w obszarze oddziaływania aglomeracji warszawskiej. Warszawa jest największym i najważniejszym ośrodkiem nauki, kultury, biznesu i polityki. Ze względu na swoją wielkość oraz pełnione funkcje jest również magnesem przyciągającym znaczną część zagranicznych inwestycji w Polsce. W Warszawie realizowanych jest około 65% wszystkich inwestycji na Mazowszu¹⁴. Wysoką konkurencyjność Warszawy potwierdzają dane opublikowane przez OECD, według których Warszawa w latach 1995–2005 była najszybciej rozwijającym się obszarem metropolitalnym w krajach należących do OECD [Pezzini, Allain-Dupre 2008, 57]. Odmierna sytuacja

¹² Określa stosunek liczby odprawionych pasażerów do wielkości populacji.

¹³ Dane GUS za 2005 rok.

¹⁴ Dane GUS za 2004 rok.

Mapa 8. Regionalne zróżnicowanie PKB per capita w PPS względem średniej UE w %, w 2005 roku

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie danych Eurostat

ma miejsce w pozostałych podregionach województwa, w których poziom rozwoju gospodarczego kształtuje się znacznie poniżej średniej krajowej.

Wysoki wkład w regionalny produkt krajowy brutto województwa mazowieckiego ma handel zagraniczny. Według danych Izby Celnej w Warszawie, w 2007 roku wartość eksportu województwa mazowieckiego do regionów spoza kraju osiągnęła poziom 64 mld zł, importu – 154 mld zł, przy udziale handlu zagranicznego w PKB na poziomie 26% [MPBR 2009].

Znaczne rozpiętości w poziomie rozwoju gospodarczego województwa mazowieckiego podobne są do tych obserwowanych w innych częściach kraju (1:5). Regionem o najwyższej wartości produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca był obszar aglomeracji warszawskiej. W Warszawie wskaźnik PKB na 1 mieszkańca w 2005 roku wyniósł 298,8% średniej krajowej. Wobec wzmoczonego rozwoju, obszar ten napotyka jednak na silne bariery wzrostu, które powinny być systematycznie likwidowane, aby rozwój mógł być utrzymany w długim okresie czasu. Obszary najslabiej rozwinięte to tereny tradycyjnie rolnicze, słabo zurbanizowane, o niskiej dostępności komunikacyjnej oraz bez miejsc mogących stać się potencjalnymi biegunami wzrostu, przyspieszającymi rozwój całego regionu.

Podsumowanie

Analiza wybranych czynników konkurencyjności pozwala wyciągnąć wnioski, iż województwo mazowieckie, porównywane z najlepiej rozwiniętymi regionami Unii Europejskiej, wypada najczęściej niekorzystnie. Sytuacja województwa mazowieckiego wygląda natomiast znacznie lepiej w porównaniu do regionów nowych państw członkowskich UE. Województwo jest w stosunkowo dobrej sytuacji zarówno pod względem zmian liczby ludności, jak i struktury demograficznej. Do atutów województwa mazowieckiego zalicza się: duży potencjał akademicki i naukowy oraz wysoki stopień wykształcenia ludności. Niestety, nie przekłada się to na miejsce Mazowsza w Europie pod względem rozwoju technicznego i technologicznego. Pomimo iż należy ono do najbardziej innowacyjnych województw w Polsce, to zajmuje odległą pozycję wśród regionów europejskich. Niskie nakłady na działalność badawczo-rozwojową (szczególnie przedsiębiorstw prywatnych) nie sprzyjają wytwarzaniu i generowaniu innowacji. Region zajmuje odległą pozycję pod względem zgłoszonych patentów. Pomimo zwornikowego położenia regionu w europejskim i krajowym systemie transportowym, województwo mazowieckie posiada niewystarczającą dostępność transportową. W celu poprawy pozycji konkurencyjnej województwa w tym zakresie zachodzi potrzeba stworzenia sieci dróg najwyższej klasy, poprawy jakości połączeń kolejowych oraz budowy centralnego lotniska dla Polski.

Województwo mazowieckie należy do najbardziej rozwiniętych, a zarazem najbardziej dynamicznie rozwijających się regionów położonych w Europie Środkowo-Wschodniej. W latach 1995-2005 średnioroczny wzrost PKB, wyrażony w PPS (standardzie siły nabywczej), wynosił 8,5%. W okresie tym wzrastał również dystans dzielący województwo mazowieckie od reszty polskich województw. Wartość PKB na 1 mieszkańca województwa w 2005 roku wyniosła 158% średniej krajowej. W ujęciu europejskim sytuacja wygląda znac-

nie gorzej. Wartość PKB w PPS w przeliczeniu na 1 mieszkańca, w 2005 roku, stanowiła ponad 80% średniej UE. Plasowało to województwo mazowieckie na odległej, 183 pozycji wśród 268 regionów UE. Pozycja ta doskonale obrazuje ogromny dystans, jaki dzieli województwo mazowieckie od najbardziej rozwiniętych regionów europejskich. Wykazuje również ogrom wyzwań, jakie stoją przed regionem, by zrealizować określoną w *Strategii wizję Mazowsze konkurencyjnym regionem w układzie europejskim i globalnym*. Celem realnym, możliwym do osiągnięcia na przestrzeni kilkudziesięciu lat, jest uzyskanie pozycji lidera wśród regionów Europy Środkowo-Wschodniej. Sprzyjać temu będzie szybki rozwój stolicy.

Literatura:

- MPBR 2009, *Handel zagraniczny województwa mazowieckiego w 2007 r.*, Warszawa, maszynopis.
- Janasz W., Koziół K., 2007, *Determinanty działalności innowacyjnej przedsiębiorstw*, Warszawa.
- Kalinowski T., 2007, *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk.
- Kisiel R., Koszyk-Białobrzeska R., 2008, *Władze samorządowe jako podmiot budujący konkurencyjność regionu* [w:] Strzelecki Z. (red.), *Samorząd terytorialny w Polsce – szanse rozwoju regionalnego i lokalnego w warunkach Unii Europejskiej*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa.
- Pezzini M., Allain-Dupre D., 2008, *OECD Territorial Review Poland*, OECD.
- PZPWM 2004, *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego*, Samorząd Województwa Mazowieckiego, 2004, Warszawa.
- Komisja Europejska, 1999, *Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation of Regions in the EU*, Luxemburg.
- Stan i ruch naturalny ludności w województwie mazowieckim w 2007r.*, Informacja sygnałna, GUS, opracowanie z dnia 30.05.2008r.
- SRWM 2006, *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 (aktualizacja)*, Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa.
- Wysocka E., listopad 2006, *Istota i czynniki konkurencyjności w regionie*, „Wójt i jego gmina”, nr 5, s. 11.
- Terytorialne, 2006, *Terytorialne uwarunkowania konkurencyjności i spójności. Regionalna różnorodność Europy i jej potencjały. Trzeci Raport Syntetyczny ESPON, na podstawie wyników z jesieni 2006*, wersja polska, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

Strony internetowe:

- MMR 2007, *Program Operacyjny Kapitał Ludzki*, 2007, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, http://bip.mrr.gov.pl/po2007-2013/Kapital%20Ludzki/Documents/9e519dab764c4f28ba6a28e6d9df4c05POKL_zatwierdzony_7092007.pdf, dostęp w dniu 07.04.2009r.

Prognoza 2009, *Prognoza Urzędu Lotnictwa Cywilnego dotycząca liczby pasażerów korzystających z transportu lotniczego oraz liczby operacji handlowych w polskich portach lotniczych do roku 2030*, http://www.ulc.gov.pl/_download/wiadomosci/04_2008/prognoza_ulc_08.pdf, dostęp w dniu 7.04.2009r.

Wojciechowski A., 2008, *Teoria innowacji*, WMARR S.A., Olsztyn, <http://www.wmarr.olsztyn.pl/newsletter/files/file/Artyku%C5%82%20I%20-%20Teoria%20innowacji.doc>, dostęp w dniu 21.03.2009r.

Statystyka Urzędu Lotnictwa Cywilnego, http://www.ulc.gov.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=324&Itemid=466, dostęp w dniu 06.04.2009r.

Urząd Lotnictwa Cywilnego, 2007, *Główne kierunki rozwoju lotnictwa ogólnego w Polsce w latach 2007-2010*, 2007, Urząd Lotnictwa Cywilnego, Warszawa, http://www.ulc.pl/_download/opracowania/starga0907.pdf, dostęp w dniu 7.04.2009r.

ABSTRACT

The article presents selected results of the research titled "Competitiveness of the Mazowieckie Voivodeship in comparison to Poland and European Union" carried out by Studies and Analyses Unit of the Mazovian Office for Regional Planning. Analysis of the particular factors of the competitiveness allows to present Mazovian Voivodeship in comparison to other EU's regions. The factors' choice was determined by the availability of comparable data. Analysis was based on Eurostat data on the regional level NUTS-2. Analysed factors were: demographic potential, human capital, labour market, innovativeness of region, medical care, income of households, transport infrastructure and communications availability. General development level was pictured by the synthetic measure indicator – GDP per inhabitant.

dr Dariusz Piotrowski, kierownik Zespołu Studiów i Analiz Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego w Warszawie, specjalizuje się w zagadnieniach związanych z planowaniem strategicznym i regionalnym

mgr Roman Szablowski, pracownik Zespołu Studiów i Analiz Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego w Warszawie, zajmuje się zagadnieniami związanymi z planowaniem strategicznym i regionalnym

mgr Anna Nitka, pracownik Zespołu Studiów i Analiz Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego w Warszawie, zajmuje się zagadnieniami związanymi z planowaniem regionalnym